

Άγιος Νικόλαος Βελιμίροβιτς
Μικρό Συναξάρι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μαρτυρίες	25
Πρωτοπρεσβυτέρου Αλεξάνδρου Σμέμαν	27
Αρχιμανδρίτη Ιουστίνου Πόποβιτς	29
Επισκόπου Κοσσόβου Αρτεμίου Ραντοσαβλίεβιτς	32
Βιβλία του αγίου Νικολάου στα Ελληνικά	39

Μικρό Συναξάρι

Ο άγιος Νικόλαος Βελιμίροβιτς γεννήθηκε στις 23 Δεκεμβρίου του 1880 στο χωριό Λέλιτς κοντά στην πόλη Βάλιεβο της δυτικής Σερβίας. Ήταν το πρώτο παιδί του Ντράγκομιρ και της Κατερίνα Βελιμίροβιτς, κι επειδή γεννήθηκε αδύναμο βαπτίστηκε πολύ σύντομα μετά τη γέννηση του στην Ί. Μ. Τσέλιε. Πήρε το όνομα του προστάτη-αγίου της οικογένειας: Νικόλαος.

Ο Ντράγκομιρ και η Κατερίνα εργάζονταν στα χωράφια και ήταν άνθρωποι απλοί και έντιμοι, με μεγάλη χριστιανική πίστη και ευλάβεια. Συχνά διέκοπταν την καθημερινή τους εργασία για να προσευχηθούν και δεν έλειπε ποτέ από το πρόγραμμα τους η νηστεία και ο εκκλησιασμός. Απέκτησαν ακόμα οκτώ παιδιά, εκ των οποίων κάποια πέθαναν σε παιδική ηλικία και κάποια σκοτώθηκαν στον πόλεμο. Έτσι, έμειναν σχετικά γρήγορα μόνο με τον πρωτότοκο τους γιο.

Στην μητέρα του Κατερίνα πού ήταν γυναίκα ενάρετη, οφείλονται τα πρώτα βασικά διδάγματα πού ο μικρός Νικόλαος έλαβε για την πίστη, τον Θεό, τους αγίους και τις εορτές του εκκλησιαστικού έτους. Άλλα και ο ίδιος από νωρίς έδειξε την κλίση του προς τον Θεό. Πολύ συχνά διένυαν με τη μητέρα του απόσταση τριών μιλίων με τα πόδια, για να πάνε στην Ί. Μ. Τσέλιε και να συμμετάσχουν εκεί στη Θεία Λειτουργία. Όπως μαρτυρούσε ο ίδιος ο Νικόλαος αργότερα, αυτές οι πρώτες λειτουργικές εμπειρίες με τη βαθιά και κατασκευτική τους μυσταγωγία, άγγιζαν την παιδική του ψυχή, και τον επηρέασαν βαθύτατα.

Τα πρώτα γράμματα τα διδάχτηκε στην Ί. Μ. Τσέλιε, ενώ τη βασική εκπαίδευση έλαβε στο σχολείο της πόλης Βάλιεβο, απ' όπου και αποφοίτησε αριστούχος. Κατόπιν, έκανε ανώτερες σπουδές στη Θεολογική Σχολή του Αγίου Σάββα στο Βελιγράδι. Εξαιτίας των ικανοτήτων και των γνώσεων του, η Σερβική Εκκλησία αποφάσισε το 1905 να τον στείλει για περαιτέρω σπουδές στην Ευρώπη: Ελβετία (Βέρνη, Ζυρίχη), Γερμανία, Ρωσία και Αγγλία (Οξφόρδη). Στην Ευρώπη, ο Νικόλαος γνώρισε τα φιλοσοφικά ρεύματα του καιρού του, απέκτησε ευρύτατη καλλιέργεια και ανέπτυξε οξύ κριτικό πνεύμα και βαθύ θεολογικό στοχασμό. Το 1908, ανακηρύχθηκε διδάκτωρ Θεολογίας του Πανεπιστημίου της Βέρνης.

και η διατριβή του (Η πίστη στην ανάσταση του Χριστού ως θεμέλιο των δογμάτων της Αποστολικής Εκκλησίας) εκδόθηκε στην Ελβετία, στα Γερμανικά, και αργότερα μεταφράστηκε στα Σερβικά. Τον επόμενο χρόνο, το 1909, κατέθεσε στην Οξφόρδη τη δεύτερη διδακτορική του διατριβή με θέμα τη φιλοσοφία του Μπάρκλεϋ. Ήταν μόλις 29 ετών.

Το φθινόπωρο του 1909 επέστρεψε στην πατρίδα του και ασθένησε βαριά από δυσεντερία. Έμεινε στο νοσοκομείο πάνω από δύο μήνες και το επεισόδιο αυτό έμελλε να του αλλάξει τη ζωή. Μέσα στην οδύνη της ασθένειας σκέφτηκε: «Αν η υπηρεσία μου στο Θεό είναι απαραίτητη, τότε Εκείνος δεν θα με αφήσει να χαθώ...» και δεσμεύθηκε απέναντι στο Θεό, αν ζήσει, να ταχθεί στην υπηρεσία Του. Κι έτσι, λίγο καιρό μετά την έξοδο του από το νοσοκομείο, στις 20 Δεκεμβρίου του 1909, ο εμβριθής διδάκτωρ Θεολογίας και Φιλοσοφίας χειροτονείται μοναχός στην Ί. Μ. Ρατκόβιτσα και λαμβάνει την ίδια μέρα το ιερατικό σχήμα.

Αμέσως μετά τη χειροτονία του, ο Νικόλαος ξεκινά να διδάσκει φιλοσοφία, λογική, ιστορία και ξένες γλώσσες στη Θεολογική Σχολή του Αγίου Σάββα στο Βελιγράδι. Γρήγορα αποκτά φήμη και ακτινοβολία, και κάτω από την πνευματική του επιρροή και καθοδήγηση πολλοί νέοι προσελκύονται στη θεολογία και τον κλήρο. Ένας από αυτούς ήταν και ο Ιουστίνος Πόποβιτς, κορυφαίος ορθόδοξος θεολόγος του 20ου αιώνα και άγιος της Σερβικής Εκκλησίας.

Το 1912 δημοσιεύεται μια ανθολογία ομιλιών του με τίτλο Κηρύγματα στους πρόποδες του Όρους. Εξηγώντας τον τίτλο του έργου ο άγιος Νικόλαος θα πει με ταπείνωση: «Ο Χριστός μίλησε επί του Όρους, εγώ δεν θα μπορούσα να τολμήσω κάτι άλλο από το να μιλήσω παρά τους πόδας Του, στους πρόποδες του Όρους...». Το 1914 βρίσκει το δρόμο της δημοσίευσης και άλλο ένα έργο του, το Έπέκεινα της αμαρτίας και του θανάτου - ένα κείμενο βαθιά θεολογικό αλλά και ευπρόσιτο για τον μέσο αναγνώστη.

Ενδεικτικό της εκτίμησης που έχαιρε στη Σερβία είναι και το γεγονός πως το καλοκαίρι του 1914 -μεσούντος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου- ο Νικόλαος συγκαταλέγεται σε επίσημη διπλωματική αποστολή της πατρίδας του προς την Αγγλία, με στόχο να επιτύχει ενίσχυση του χειμαζόμενου σερβικού λαού εκ μέρους της αγγλικής κυβέρνησης. Οι βρετανικές αρχές υποδέχονται τον διδάκτορα της Οξφόρδης με μεγάλο σεβασμό. Οι ομιλίες που εκφώνησε στη Μεγάλη Βρετανία αποκάλυψαν τη βαθιά του έγνοια όχι μόνο για τον καταπιεζόμενο σερβικό λαό, αλλά και για το ιδεώδες της παγκόσμιας ειρήνης. Η αποστολή του στέφθηκε με επιτυχία, όχι μόνο για τους Σέρβους, αλλά και για την Ορθοδοξία γενικότερα, αφού δύο δημοσιεύσεις του (Οι εντολές του Κυρίου και Στοχασμοί στην Κυριακή προσευχή) προκάλεσαν αίσθηση και ανέτρεψαν πολλές εσφαλμένες αντιλήψεις για την Ορθοδοξία. Ταυτόχρονα, το Πανεπιστήμιο του Κέιμπριτζ τον ανακήρυξε επίτιμο διδάκτορα Θεολογίας.

Το καλοκαίρι του 1915 συνέχισε τη διπλωματική του αποστολή στις ΗΠΑ, με την ίδια επιτυχία. Εκεί, βλέπει ένα βράδυ στον ύπνο του άγγελο Κυρίου που του αποκαλύπτει πως κάποτε στο μέλλον θα επιστρέψει στην Αμερική και θα συμβάλει στη σύσταση της σερβικής μητρόπολης στον τόπο αυτό.

Το 1916 επιστρέφει στην Αγγλία, όπου και παραμένει μέχρι το τέλος του πολέμου. Επιδίδεται σε ευρύ συγγραφικό έργο και ανακηρύσσεται και πάλι επίτιμος διδάκτωρ Θεολογίας, αυτή τη φορά του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης. Το πιο γνωστό έργο του αυτής της περιόδου είναι το Η πνευματική αναγέννηση της Ευρώπης, που προκάλεσε το έντονο ενδιαφέρον των αγγλικανών μιας και διαπραγματευόταν τη δυνατότητα μεταστροφής της Αγγλικανικής Εκκλησίας στην ορθόδοξη ανατολική πίστη. Πλήθος άλλων έργων του συγκινούν τον δυτικό κόσμο υπέρ του καταπιεζόμενου σερβικού λαού.

Μετά το τέλος του πολέμου επιστρέφει στην πατρίδα του και στις 12 Μαρτίου του 1919, η Ιερά Σύνοδος της Σερβικής Εκκλησίας τον εκλέγει, στα 39 του χρόνια, Επίσκοπο Ζίτσα. Για δύο χρόνια ποιμαίνει με ιδιαίτερη αγάπη το ποίμνιο του, δίνοντας βαρύτητα στην αποκατάσταση των ποικίλων τραυμάτων, υλικών και ψυχικών, του πολέμου. Το 1921 αναλαμβάνει την Επισκοπή Αχρίδας και συνεχίζει εκεί το πολύπλευρο ποιμαντικό του έργο: αποκαθιστά ζημιές από τον πόλεμο σε μοναστήρια, ναούς και μνημεία, αλλά κυρίως μεριμνά για τους αναξιοπαθούντες με τη δημιουργία φιλανθρωπικών ιδρυμάτων που παρέχουν καθημερινή διατροφή και εκπαίδευση σε απόρους και ορφανά. Την περίοδο αυτή επισκέπτεται την Αθήνα, την Κωνσταντινούπολη και το Άγιο Όρος, παντού γίνεται δεκτός ως κήρυκας της ενότητας των ορθόδοξων χριστιανικών λαών. Αλλά δύο έργα του βρίσκουν το δρόμο της δημοσίευσης τα χρόνια αυτά: Λόγοι εις τον Καθολικό Άνθρωπο και Προσευχές εις την λίμνη. Το δεύτερο γράφτηκε με έντονα ποιητική διάθεση κατά τη διάρκεια των ημερών που ο Επίσκοπος αναπαύοταν κοντά στη λίμνη Αχρίδα, και χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερο θεολογικό βάθος και λυρισμό.

Τον Ιούνιο του 1921, ο Επίσκοπος Νικόλαος επισκέπτεται και πάλι τη Νέα Υόρκη. Στόχος του είναι αφενός μεν η εκφώνηση ομιλιών σε πανεπιστημιακά Ιδρύματα και ναούς σχετικά με τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, και αφετέρου η συλλογή δωρεών για την ανοικοδόμηση ορφανοτροφείων στη Σερβία και την ενίσχυση των δεινοπαθούντων εξαιτίας του πολέμου. Πράγματι, στους επόμενους τρεις μήνες εκφωνεί εκατόν πενήντα ομιλίες, σε διάφορα μέρη - από το Πανεπιστήμιο Κολούμπια της Νέας Υόρκης μέχρι την αφρό-αμερικανική ενορία του αγίου Φιλίππου στο Χάρλεμ. Κάθε ομιλία του εντυπωσιάζει τα πλήθη και συνεγείρει τις χριστιανικές συνειδήσεις. Ταυτόχρονα, κατορθώνει να συλλέξει από δωρεές πολλές χιλιάδες δολάρια, με τα όποια ιδρύει ορφανοτροφεία σε πέντε πόλεις της Επισκοπής του, φιλοξενώντας έτσι 600 περίπου ορφανά παιδιά.

Παράλληλα με το συγγραφικό και ποιμαντικό του έργο, ο Επίσκοπος Νικόλαος αναδείχθηκε ηγέτης ενός δημοφιλούς θρησκευτικού ρεύματος, που έδινε έμφαση στη Θεία Ευχαριστία, την Εξομολόγηση, την εγρήγορση στην προσευχή, την ανάγνωση των Γραφών και την καθημερινή ψαλμώδηση ύμνων. Το ρεύμα αυτό, που αργότερα ονομάστηκε «κίνημα των προσευχών του Θεού» (επειδή τα πνευματικά τέκνα του Επισκόπου συναθροίζονταν στην επισκοπική κατοικία και έψελναν ιδιαίτερα συγκινητικά θρησκευτικά άσματα που είχε συνθέσει ο ίδιος), αναζωογόνησε τη σερβική ευσέβεια και έδωσε νέα πνοή στο σερβικό μοναχισμό, όπως μαρτυρείται εξάλλου και από τη ζωή του μεγάλου θεολόγου και αγίου της Σερβικής Εκκλησίας, Ιουστίνου Πόποβιτς.

Μετά από ένα σύντομο και πάλι ταξίδι στις ΗΠΑ, το 1927, ο άγιος Νικόλαος επιστρέφει στην Επισκοπή του και επιδίδεται και πάλι στη συγγραφή: δημοσιεύεται Ο Πρόλογος της Αχρίδος, ένα ογκώδες αγιολογικό έργο (πάνω από 1000 σελίδες), γραμμένο στο ύφος της πρώιμης χριστιανικής γραμματείας και διανθισμένο με δικές του ποιητικές συνθέσεις και στοχασμούς. Το έργο αυτό μεταφράστηκε στα αγγλικά και αποτέλεσε καθημερινό εντύπωμα για εκατομμύρια ορθοδόξους του δυτικού κόσμου.

Στα 1930 ο Επίσκοπος Νικόλαος συμμετέχει στην Πανορθόδοξη Συνδιάσκεψη που έλαβε χώρα στην Ί. Μ. Χιλανδαρίου Αγίου Όρους. Η παρουσία του, τα λόγια και οι παρεμβάσεις του συμβάλλουν στην ενότητα των ορθοδόξων και στην υπέρβαση των εθνικιστικών τάσεων που απειλούν το σώμα της ενότητας και της εν Χριστώ αγάπης. Ταυτόχρονα, η μοναδική του ικανότητα να διακρίνει μέσα από κάθε τοπική παράδοση των ορθοδόξων λαών, τα χαρακτηριστικά της ενιαίας χριστιανικής παράδοσης της Ορθοδοξίας, του δίνει τη δυνατότητα να παρουσιάζει με ενάργεια και σαφήνεια στον δυτικό κόσμο μια αυθεντική εικόνα της Ανατολικής Εκκλησίας.

Από το 1937 ως το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το 1941, ο Άγιος επιχειρεί μια συλλογή των επιστολών του, που δημοσιεύεται με τον τίτλο Ιεραποστολικές Επιστολές. Η ανθολογία αυτή περιέχει εκατοντάδες κείμενα ποικίλης θεματολογίας, που μαρτυρούν με ζωντάνια τον ιεραποστολικό του ζήλο και την έντονη ποιμαντική του φροντίδα. Νωρίτερα, το 1932, είχε προηγηθεί η ολοκλήρωση και δημοσίευση του έργου Σύμβολα και Σημεία, ενώ λίγο αργότερα ακολούθησε και το έργο του Νομολογία. Η φωτιά του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δεν αργεί να φτάσει και στη Σερβία. Ο Άγιος μαζί με το ποιμνίο του και ολόκληρο τον σερβικό λαό μοιράζεται τις δύσκολες συνθήκες και τις κακουχίες που ο πόλεμος τους επιφυλάσσει. Το 1941, ο Νικόλαος συλλαμβάνεται από τους Γερμανούς και τίθεται σε απομόνωση αρχικά στην Ί. Μ. Λιουμπόστινας και αργότερα στην Ί. Μ. Βοϊλοβίτσα του Πάντσεβο. Στις 14 Σεπτεμβρίου του 1944, οδηγείται μαζί με τον τότε Πατριάρχη της Σερβικής Εκκλησίας Γαβριήλ στο περίφημο στρατόπεδο συγκεντρώσεως του Νταχάου, όπου γνωρίζει την κόλαση των βασανιστηρίων και τη θηριωδία του ναζιστικού καθεστώτος. Από κει ελευθερώνεται στις 8 Μαΐου του 1945.

Ο συγκρατούμενος του στο Νταχάου Πατριάρχη Γαβριήλ επιστρέφει στη Σερβία, όπου λίγο αργότερα δηλητηριάζεται. Ο Νικόλαος χαρακτηρίζεται εχθρός του κομμουνιστικού καθεστώτος και αναγκάζεται να καταφύγει αρχικά στην Αγγλία και στη συνέχεια, το 1946, στην Αμερική. Είναι η τέταρτη φορά που καταφθάνει στα χώματα των ΗΠΑ - κι εκεί του μέλλεται να τερματίσει την επίγεια ζωή του.

Στις ΗΠΑ ο Επίσκοπος Νικόλαος ξεκινά και πάλι διαλέξεις σε διάφορα πανεπιστημιακά Ιδρύματα. Τον Ιούνιο του 1946 ανακηρύσσεται επίτιμος διδάκτωρ Θεολογίας του διάσημου Πανεπιστημίου Κολούμπια. Είναι ο τρίτος τιμητικός διδακτορικός τίτλος που του απονέμεται και ο πέμπτος συνολικά (μαζί με τις δύο δικές του διατριβές).

Από το 1946 ως το 1949 διδάσκει στο Ορθόδοξο Σεμινάριο του Αγίου Σάββα στο Λίμπερτυβιλ του Ιλινόις. Την ίδια εποχή δημοσιεύει στα αγγλικά το έργο του Η πίστη των Αγίων (1949), καθώς και μια μελέτη του πάνω στον ορθόδοξο μυστικισμό (1950).

Το 1951 μεταβαίνει στη ρωσική Ί. Μ. Αγίου Τύχωνα, όπου και ζει τα τελευταία πέντε χρόνια της ζωής του διδάσκοντας στο ομώνυμο Θεολογικό Σεμινάριο. «Γενόμενος τα πάντα τοις πάσι», δημοσιεύει άρθρα του στα ρωσικά τώρα, προς ωφέλεια των Ρώσων ορθοδόξων. (Ήταν τρομακτική η ευχέρεια που είχε με τις ξένες γλώσσες. Είχε τη δυνατότητα να διαβάζει να γράφει και να μιλάει με ευκολία σε επτά διαφορετικές γλώσσες). Ταυτόχρονα με τις αρμοδιότητες του στο Σεμινάριο του Αγίου Τύχωνα, παραδίδει διαλέξεις και στο Ορθόδοξο Θεολογικό Ινστιτούτο του Αγίου Βλαδίμηρου, καθώς και στο Θεολογικό Σεμινάριο της Αγίας Τριάδος στη Νέα Υόρκη.

Τη νύχτα της 17ης Μαρτίου του 1956, καθώς προσευχόταν στο ταπεινό κελλάκι του στο μοναστήρι του Αγίου Τύχωνα, ο Επίσκοπος Νικόλαος Βελιμίροβιτς κοιμήθηκε εν Κυρίω. Ήταν 76 ετών.

Μετά το θάνατο του, το έργο του έτυχε ακόμα μεγαλύτερης αποδοχής χάρη στη διαχρονικότητα και το πνευματικό βάθος του περιεχομένου του, αλλά και τη μεστότητα, καθαρότητα και ποιητικότητα του λόγου του. Η επιρροή του στο σερβικό λαό είναι απροσμέτρητη - ακόμη και σήμερα υπάρχουν εκφράσεις της σερβικής γλώσσας που είναι παρμένες από τα έργα ή τις ομιλίες του.

Όπως ο άγιος Σάββας, ο φωτιστής των Σέρβων, έτσι και ο άγιος Νικόλαος Βελιμίροβιτς πέθανε σε ξένο τόπο. Ωστόσο, πίσω από το Καθολικό της Ί. Μ. Τσέλιε, στο Λέλιτς, την ιδιαίτερη πατρίδα του, ένα μικρό κομμάτι γης διαφυλάχτηκε γι' αυτόν, πλάι στο μνήμα του Αρχιμανδρίτη Ιουστίνου Πόποβιτς. Και πράγματι, στις 27 Απριλίου του 1991, μετά από τριάντα πέντε χρόνια στα χώματα των ΗΠΑ, το σκήνωμά του μεταφέρθηκε στην πολυαγαπημένη του σερβική γη.

Το 1961, στην πέμπτη επέτειο της κοιμήσεως του, ο Αρχιμανδρίτης Ιουστίνος Πόποβιτς έγραψε : «Σε ευχαριστούμε Κύριε! Στο πρόσωπο του έχουμε ένα νέο Απόστολο, ένα νέο Ευαγγελιστή. Σε ευχαριστούμε Κύριε! Στο πρόσωπο του έχουμε ένα νέο Ομολογητή, ένα νέο Μάρτυρα. Σε ευχαριστούμε Κύριε! Στο πρόσωπο του έχουμε ένα νέο Άγιο!».

Μαρτυρίες

Πρωτοπρεσβυτέρου Αλεξάνδρου Σμέμαν

Λίγα είναι τα γεγονότα στη ζωή και το έργο της Ακαδημίας του Αγίου Βλαδίμηρου που να τα θυμόμαστε με χαρά και ευγνωμοσύνη τότε, όση νιώθουμε για τη βοήθεια που μας προσέφερε ο μακαριστός Επίσκοπος Νικόλαος. Ήμασταν ακόμα πολύ μικρό και φτωχό ίδρυμα όταν ο Επίσκοπος Νικόλαος ερχόταν και έκανε παραδόσεις στους φοιτητές μας. Η βοήθεια και η κατανόηση του για το έργο μας υπήρξαν πολύ χρήσιμα. Έγινε για πάντα ζωντανό κομμάτι της σχολής μας και στάθηκε εμπνευστής πολλών Σέρβων σπουδαστών της Ακαδημίας μας.

Έχουμε ακόμα ζωντανές μνήμες από τις επισκέψεις του και τις προσευχές που αναπέμπαμε μαζί του προς τον Θεό. Γνωρίζαμε ότι ο Θεός μας είχε δώσει το προνόμιο να είμαστε σε κοινωνία με τον πιο έξοχο ορθόδοξο επίσκοπο του εικοστού αιώνα.

Μερικές μέρες πριν από το θάνατο του ο Επίσκοπος μας έδωσε την ευλογία του και μας χάρισε μια εικόνα του Αγίου Σάββα που την κρατάμε μέχρι σήμερα στο παρεκκλήσι μας.

Η ζωντανή μνήμη του Επισκόπου Νικόλαου θα είναι για μας ο πλέον πολύτιμος δεσμός με κάθε ορθόδοξο Σέρβο σ' αυτή την ήπειρο.

Ο Επίσκοπος Νικόλαος δεν ήταν μόνο ένας μεγάλος Σέρβος. Αποτελούσε για όλους εμάς τους ορθοδόξους την έκφραση της αυθεντικής πνευματικότητας και καταλαμβάνει περίοπτη θέση μεταξύ εκείνων που εργάζονται για να κάνουν αιώνια την ορθόδοξη πίστη στην Αμερική.

(1976)

Αρχμανδρίτου Ιουστίνου Πόποβιτς

Από τότε που υπάρχει σερβικό γένος, δεν υπήρξε πιο σοφό σημαντικό σερβικό βιβλίο από τον «Πρόλογο της Αχρίδας» του Επισκόπου Νικόλαου. Ο «Πρόλογος της Αχρίδας» είναι σερβικό ευαγγέλιο. Σ' αυτό υπάρχει οτιδήποτε χρειάζεται η σερβική ψυχή, ό,τι νικά και νεκρώνει τις αμαρτίες και τα πάθη μας. Ένα σμήνος μετά το άλλο, οι άγιοι, σμήνη αγαθών ειδήσεων για σένα και για ολόκληρη τη ζωή σου - να τί είναι ο «Πρόλογος της Αχρίδας». αυτό το σερβικό ευαγγέλιο. Μα θα απορήσεις: «Ευαγγέλιο;». Ναι, εφόσον σε διδάσκει την αιώνια Αλήθεια, την αιώνια Δικαιοσύνη, την αιώνια Αγαθοσύνη, την αιώνια Αγάπη, την αιώνια Σοφία, την αιώνια Ομορφιά, την αιώνια Χαρά, την αιώνια Ζωή.

Σε κάθε δυσκολία άνοιξε αυτό το άγιο εγχειρίδιο και θα βρεις ό,τι χρειάζεσαι. Δεν υπάρχει βάσανο ενάντια στο οποίο να μη σου δώσει δύναμη το άγιο αυτό βοήθημα. Δεν υπάρχει πάθος ενάντια στο οποίο να μη βρεις στον «Πρόλογο της Αχρίδας» δοκιμασμένο και σίγουρο φάρμακο. Δεν υπάρχει αμαρτία ενάντια στην οποία να μη βρεις στον άγιο «Πρόλογο της Αχρίδας» σωτηρία - απ' αυτήν και από τους φοβερούς ακολούθους της: τον θάνατο και τον διάβολο.

Ο άγιος Νικόλαος είναι το πλέον διορατικό σερβικό μάτι: βλέπει το αόρατο. Το πιο ευαίσθητο σερβικό αυτί: ακούει το αθόρυβο. Η πλέον αφυπνισμένη σερβική συνείδηση: κοπιάζει σαν τα Χερουβίμ για ότι είναι του Θεού. Οδηγημένος και χειραγωγημένος απ' αυτόν, δεν θα χαθείς, αλλά πάντα θα βαδίζεις στον δρόμο που αναμφισβήτητα οδηγεί στον ίδιο τον ουρανό και στα ουράνια πάνω από τα ουράνια.

Πράγματι τα λόγια του είναι πνεύμα και ζωή για μας τους Σέρβους. Κατεβαίνουν κατευθείαν στον τάφο σου, στον θάνατο σου, και σε σηκώνουν από εκεί, σε ανασταίνουν από τους νεκρούς.

Το σερβικό γένος είχε να γνωρίσει προσωπικότητα σαν αυτή του αγίου Νικόλαου από τον καιρό του αγίου Σάββα. ο Επίσκοπος Νικόλαος ανασταίνει τις σερβικές ψυχές στην αιώνια ζωή, στην αιώνια αλήθεια, στην αιώνια αγάπη, στην αιώνια χαρά. Με τί; Με τον Χριστό, μόνο με τον Κύριο Χριστό, αφού χωρίς Αυτόν όλα είναι τάφος και θάνατος!

(1962)

Επίσκοπου Κοσσόβου Αρτεμίου Ραντοσαβλιέβιτς

Όλη η λογοτεχνία του Επισκόπου Νικόλαου είναι λουσμένη από το φως της ρητορικής. Ακόμα και τα ποιήματα του είναι κηρύγματα σε στίχους, όπως και τα πεζά του έργα είναι πρωτότυπη ποίηση. Ο Νικόλαος είναι ρήτορας που όμοιος του δεν υπάρχει στην ιστορία του σερβικού λαού. Γι' αυτό ο π. Ιουστίνος Πόποβιτς είχε δίκιο όταν συχνά τόνιζε: «Η σερβική ψυχή τραύλιζε, μέχρι να γεννηθεί ο Επίσκοπος Νικόλαος να την εκφράσει, να την κάνει να μιλά». Μόνο αυτός από το γένος μας στέκει ως ίσος προς ίσο με τον άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο, γι' αυτό και ο π. Ιουστίνος και άλλοι τον ονόμαζαν «ο Σέρβος Χρυσόστομος».

Εάν μαζευτούν όλα όσα έγραψε ο Επίσκοπος Νικόλαος, θα είναι τουλάχιστον είκοσι μεγάλοι τόμοι. Το μεγαλύτερο μέρος απ' αυτά παρουσιάζεται ως ένας πολύτιμος θησαυρός, ενέχυρο στο πνευματικό θησαυροφυλάκιο του Σερβικού λαού και της Εκκλησίας, και σίγουρα και ολόκληρης της ανθρωπότητας. Βέβαια, είναι μπροστά μας η έρευνα της λογοτεχνικής, διανοητικής, θεολογικής και πνευματικής συλλογής του Επισκόπου. Πιστεύουμε ότι θα έρθει καιρός όπου θα γράφονται σπουδές και διδακτορικά από τα έργα του Νικόλαου. Όμως, ας δώσουμε έστω λίγες παρατηρήσεις και γενικά χαρακτηριστικά των έργων του.

Πριν απ' όλα, το βάθος και η δύναμη των νοημάτων στα έργα του Επισκόπου Νικόλαου, τόσο στα μεγαλύτερα όσο και στα μικρότερα, είναι βαθιά φιλοσοφικά (ιδιαίτερα τα έργα της πρώιμης περιόδου, όπως είναι το «Η θρησκεία του Νιέγκος» και το «Λόγος περί του Παν-Ανθρώπου». Μ' αυτά τα έργα ο Νικόλαος αναμφίβολα κατατάσσεται στην τάξη των φιλοσόφων παγκόσμιου επιπέδου. Ο μόνος φιλόσοφος σε μας, που θα μπορούσε να συγκριθεί με τον Νικόλαο, είναι ο Δεσπότης Νιέγκος. Ο ένας περνά μέσα από τον άλλο και αλληλοσυμπληρώνονται. Τούτο, εξάλλου, έχει ειπωθεί και στην κριτική για το βιβλίο του «Η θρησκεία του Νιέγκος».

Ο θεόσοφος Δεσπότης, ως έμπειρος πνευματικός γέροντας, γεμάτος θεϊκή σοφία και εμπειρία ζωής, χωρίς φειδώ, σπεύδει να βοηθήσει τους πάντες, να συντρέξει κάθε αναγκασμένο και να απαντήσει στις ερωτήσεις, στις αμφιβολίες, στους καημούς και στα βάσανα του. Έτσι δημιουργήθηκε μία εξέχουσα συλλογή κειμένων «Οι Ιεραποστολικές επιστολές» (περίπου 300), έως τότε άγνωστη όχι μόνο σε μας, αλλά και σ' ολόκληρο τον ορθόδοξο κόσμο. Το πιο θαυμάσιο απ' όλα είναι ότι αυτές οι επιστολές, αν και είναι απαντήσεις σε συγκεκριμένα πρόσωπα και σε συγκεκριμένες ερωτήσεις, καταστάσεις και προβλήματα, έχουν αξεπέραστη πνευματική αξία. Και σήμερα, και αύριο και σε όλους τους αιώνες, οποίος τις διαβάσει, και όσες φορές και να τις διαβάσει, πάντα σ' αυτές θα βρει απαντήσεις σε πολλά ερωτήματα του, λύση πολλών προβλημάτων του και στήριξη για ζήλο στην αλήθεια, για την πίστη και την δικαιοσύνη του Θεού. Κάθε απάντηση του Επισκόπου Νικόλαου σ' αυτές τις επιστολές είναι αγιοπατερικά ορθόδοξη. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Νικόλαος ήταν σε διαρκή έμπνευση του Αγίου Πνεύματος όταν έγραφε τις «ιεραποστολικές επιστολές» του.

(1986)

Βιβλία του αγίου Νικόλαου στα Ελληνικά από τις Εκδόσεις Εν πλω

- 1) Στοχασμοί περί καλού και κακού
- 2) Αργά βαδίζει ο Χριστός
- 3) Ιεραποστολικές επιστολές Α' Δρόμος δίχως Θεό δεν αντέχεται...
- 4) Ιεραποστολικές επιστολές Β' Δεν φτάνει μόνο η πίστη...

